

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

БЕРЕЗЕНСЬКА Анастасія Юріївна

УДК 339.97:061.1ЄС(477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

“Економічна дипломатія України з країнами ЄС”

за ОПП “Міжнародні економічні відносини” спец. 292 “Міжнародні економічні відносини” галузі знань 29 “Міжнародні відносини”

Подається на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. Ю. Березенська

Керівник роботи
Паламарчук Т.М.
к. е. н., доцент

Житомир – 2024

АНОТАЦІЯ

Березенська А.Ю. “Економічна дипломатія України з країнами ЄС”. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) освітнього ступеня за ОПП «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» - Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню економічної дипломатії України з країнами Європейського Союзу. Метою роботи є обґрунтування основних напрямів удосконалення економічної дипломатії України з країнами ЄС. Перший розділ присвячено теоретичним основам економічної дипломатії, включаючи її сутність та інструменти. У другому розділі розглянуто ретроспективний аналіз економічних відносин України з ЄС та оцінено ефективність поточної дипломатичної діяльності. Третій розділ висвітлює перспективи та можливості розвитку економічної дипломатії України з ЄС, пропонуючи рекомендації для покращення співпраці. Робота має практичне значення для формування стратегії економічних відносин України з ЄС та зміцнення міжнародних економічних позицій країни.

Ключові слова: економічна дипломатія, економічні відносини, країни ЄС, міжнародне співробітництво, партнерство.

Berezenska A.Y. “Economic Diplomacy of Ukraine with EU Countries”. – Qualification work in manuscript form.

Qualification work for obtaining the first (bachelor's) degree in the educational and professional program "International Economic Relations" in the field of knowledge 29 "International Relations" specialty 292 "International Economic Relations" - Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

This qualification work is dedicated to the study of Ukraine's economic diplomacy with the countries of the European Union. The aim of the work is to substantiate the main directions for improving Ukraine's economic diplomacy with the EU countries. The first chapter is devoted to the theoretical foundations of economic diplomacy, including its essence and tools. The second chapter provides a retrospective analysis of Ukraine's economic relations with the EU and evaluates the effectiveness of current diplomatic activities. The third chapter highlights the prospects and opportunities for the development of Ukraine's economic diplomacy with the EU, offering recommendations for improving cooperation. The work has practical significance for the formation of Ukraine's economic relations strategy with the EU and strengthening the country's international economic positions.

Keywords: economic diplomacy, economic relations, EU countries, international cooperation, partnership.

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ	6
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС	13
2.1. Ретроспективний аналіз економічних відносин України з країнами ЄС.....	13
2.2. Ефективність економічної дипломатії України з країнами ЄС.....	19
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС	28
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	39
ДОДАТКИ	44

ВСТУП

Дослідження економічної дипломатії між Україною та країнами ЄС є надзвичайно актуальним, особливо в контексті постійних зусиль України, спрямованих на глибоку інтеграцію в європейський економічний та політичний простір. Оскільки Україна прагне стабілізувати та розвивати свою економіку в умовах регіональних викликів та геополітичної напруженості, розуміння динаміки її економічних відносин з ЄС набуває важливого значення. Дослідження висвітлює, як стратегічні дипломатичні ініціативи можуть сприяти диверсифікації ринків, зміцненню інституційної спроможності та вдосконаленню системи управління, що є важливими для сталого розвитку. Крім того, вивчення цих економічних зв'язків дає уявлення про те, як Україна може використати партнерство з ЄС для зменшення економічних ризиків, залучення інвестицій та стимулювання інновацій у різних секторах. Таким чином, дослідження не лише проливає світло на поточні економічні стратегії, а й формує майбутні напрямки політики, які можуть підтримати довгострокову економічну стабільність та зростання України.

Метою роботи є обґрунтування основних напрямів удосконалення економічної дипломатії України з країнами ЄС. У результаті поставленої мети були сформовані такі завдання:

- дослідити сутність поняття “економічна дипломатія” та охарактеризувати її функції;
- провести ретроспективний аналіз економічних відносин України з країнами ЄС;
- дослідити ефективність економічної дипломатії України з країнами ЄС;
- сформулювати перспективи розвитку економічної дипломатії України з країнами ЄС.

Об'єкт дослідження – процес економічної дипломатії та взаємодії України з країнами Європейського Союзу. *Предмет дослідження* – механізми, інструменти та стратегії, які використовуються Україною для побудови та

зміцнення економічних відносин з країнами ЄС.

При виконанні роботи були використані такі *методи дослідження*: аналіз наукової літератури та статистичних даних, нормативної документації ЄС та України, методи синтезу, узагальнення, індукції та дедукції для визначення особливостей економічної дипломатії України з країнами ЄС; графічний метод для зображення результатів дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали періодичні видання, наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних фахівців щодо розвитку економічної дипломатії України-ЄС, а також статистичні дані Eurostat, European Commission та Урядового порталу України.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. Березенська А. Співробітництво України та Польщі: сучасний стан та перспективи: матеріали VIII наук.- практ. студ. конф.: “Партнерство бізнесу та університетів : міжнародний контекст” / Поліський національний університет, ф-т економіки та менеджменту, каф. міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції. Житомир, 2022. С.18-21.

2. Березенська А. Економічна дипломатія України в системі сучасних міжнародних відносин: матеріали ІХ науково-практичної студентської конференції: “Мировідбудова та глобальне економічне зростання: фокус дипломатії”. Житомир, 2023. С.27-31.

3. Березенська А. Особливості дипломатичного протоколу в умовах COVID-19: матеріали VII студент. наук. конф.: “Глобальний вимір сучасних проблем міжнародного бізнесу та менеджменту” / Поліський національний університет, ф-т економіки та менеджменту, каф. міжнар. екон. відносин та європейської інтеграції. Житомир: ПНУ, 2021. С.76-78.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (52 найменувань). Кваліфікаційна робота розміщена на 43 сторінках, містить 13 рисунків, 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Економічна дипломатія являє собою багатовимірну структуру, яка досліджує перетин економічної політики та дипломатичних стратегій на міжнародній арені. Оскільки глобалізація продовжує змінювати середовище світової торгівлі, держави все більше покладаються на економічну дипломатію для просування своїх економічних інтересів, сприяння міжнародному співробітництву та вирішення геополітичних проблем.

Ю. Федотова розглядає поняття «економічна дипломатія» як сукупність практичних заходів, форм, засобів і методів, які використовуються для реалізації зовнішньої політики. Ця система наукових підходів сформувалася в останній чверті ХХ ст. для досягнення таких цілей: забезпечення рівних умов та інтеграції у світове господарство; досягнення стратегічних цілей країни на міжнародній арені; захист та підтримка інтересів вітчизняного бізнесу на глобальному ринку; сприяння залученню ефективних зовнішніх ресурсів у національну економіку [19, с. 17].

За визначенням Н. Грущинської, економічна дипломатія спрямована на досягнення цілей торговельної політики та захист внутрішнього ринку від негативних впливів світової економіки, таких як сильна конкуренція з-за кордону, значний зріст імпорту та інші виклики, що можуть обмежити розвиток національної економіки. Також вона направлена на захист прав і інтересів вітчизняних компаній та інших учасників економіки за кордоном [7, с. 86].

Існують три етапи розвитку економічної дипломатії. Перший етап – це форма дипломатії, яка забезпечує захист економічних інтересів громадян за кордоном, особливо в умовах, коли їх безпека під загрозою. Другий етап – це дипломатія, яка активно працює над забезпеченням економічних інтересів країни. Протягом століть, дипломати розв'язували різноманітні економічні завдання, від відкриття нових ринків збуту до розширення впливу. Третій етап – це коли дипломатія перетворюється на інструмент, який служить економіці. На

цьому етапі дипломатія активно залучає економіку для досягнення зовнішньополітичних цілей, а економіка, у свою чергу, сприяє дипломатичним зусиллям.

У сучасних умовах економічна дипломатія визначається переважно розвитком та перебудовою світової економічної системи на всіх рівнях - глобальному, національному, регіональному. З розширенням глобалізації, управління експортом та захист національних інтересів за кордоном набуло значної ваги, включаючи контроль над включенням національних елементів у міжнародну економіку, забезпечення гарантій, підтримки вітчизняних компаній та утвердження закордонних позицій національної економіки. Також активно формуються механізми вирішення торговельних спорів.

На думку Л. Шостак, економічну дипломатію можна визначити як стратегічне використання дипломатичних інструментів і переговорів для підвищення конкурентоспроможності економіки країни. Вона включає в себе зусилля з просування національних економічних інтересів на міжнародній арені, в тому числі розвиток експорту та інших форм зовнішньоекономічного співробітництва. Економічна дипломатія спрямована на забезпечення сталого економічного зростання та підвищення міжнародного іміджу держав. З огляду на зростаючу увагу до економічної дипломатії з боку іноземних урядів та продемонстровані успіхи нових індустріальних країн у цій сфері, існує нагальна потреба в активізації зусиль економічної дипломатії та посиленні її ролі у відстоюванні національних економічних інтересів на рівноправних і взаємовигідних умовах [23, с. 28].

О. Шаров зауважує, що за загальноприйнятими визначеннями дипломатії можна стверджувати, що економічна дипломатія визначається як наука про міжнародні економічні відносини та інструмент реалізації зовнішньоекономічної політики країни. Вона складається з ряду практичних заходів, методів та прийомів, переважно економічного характеру, які використовуються з урахуванням конкретних умов та завдань. Для досягнення успішних результатів в економічній дипломатії необхідне практичне використання теорії міжнародних

економічних відносин [22, с. 24].

Отже, економічну дипломатію можна визначити як стратегічне використання державою економічних інструментів і переговорів для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей, зокрема у сфері міжнародної торгівлі, інвестицій та економічного співробітництва. Ця концепція була розроблена відомими вченими в галузі міжнародних відносин та дипломатії. Так, Дж. Най, видатний політолог, підкреслює важливість економічної сили у формуванні міжнародних відносин. Він стверджує, що економічна дипломатія відіграє вирішальну роль у здійсненні «м'якої сили», коли привабливість і вплив країни ґрунтуються на її економічній силі та можливостях, а не на військовій могутності. У своїх дослідженнях Дж. Най підкреслює важливість економічної дипломатії для зміцнення позицій країни на міжнародній арені та просування її інтересів несилевими методами [38, с. 8].

Гарвардський економіст Р. Кеохейн зробив свій внесок у розуміння економічної дипломатії, підкресливши взаємозалежність держав у глобальній економіці. Концепція «складної взаємозалежності» Р. Кеохейна передбачає, що економічна взаємодія між країнами призводить до взаємної залежності та взаємопов'язаності, що вимагає дипломатичних зусиль для ефективного управління економічними відносинами. Він стверджує, що економічна дипломатія передбачає переговори, угоди та компроміси, спрямовані на максимізацію взаємної вигоди та мінімізацію конфліктів на міжнародній економічній арені [35, с.44].

Науковець С. Стрендж досліджує взаємодію між економікою та політикою, зокрема вплив економічних факторів на дипломатичні відносини між державами, наголошуючи на необхідності ефективної економічної дипломатії для вирішення складних геополітичних проблем [44, с. 524].

Функції економічної дипломатії охоплюють низку заходів, спрямованих на просування економічних інтересів держави та сприяння міжнародному співробітництву (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Функції економічної дипломатії

Джерело: побудовано за даними [43, с.10].

Економічна дипломатія відіграє вирішальну роль у сприянні міжнародній торгівлі шляхом просування експорту, залучення іноземних інвестицій та ведення переговорів щодо торговельних угод. Дипломатичні місії часто беруть участь у заходах зі сприяння торгівлі, таких як організація торговельних місій, участь у торговельних ярмарках та сприяння у встановленні ділових контактів.

Економічні дипломати працюють над залученням іноземних інвестицій, просуваючи інвестиційні можливості країни, надаючи інформацію та допомогу потенційним інвесторам, а також ведучи переговори щодо інвестиційних угод для захисту прав інвесторів. Економічна дипломатія прагне покращити доступ до ринків для товарів і послуг країни шляхом укладання торговельних угод, зменшення торговельних бар'єрів та вирішення торговельних суперечок. Дипломати виступають за скасування тарифів, квот та інших торговельних бар'єрів, які перешкоджають руху товарів і послуг через кордони.

Суттєвою особливістю економічної дипломатії є те, що вона передбачає збір та аналіз економічної інформації з метою надання політикам чіткого уявлення про глобальні економічні тенденції, ринкові умови та потенційні торговельні та інвестиційні можливості. Дипломатичні місії часто слугують джерелом

економічної інформації та аналізу для урядових установ та бізнесу [39].

Важливу роль здійснюють економічні дипломати в управлінні економічними кризами, надаючи допомогу громадянам і компаніям, які постраждали від економічних потрясінь, проводячи переговори з іноземними урядами для вирішення економічних питань і координуючи міжнародні заходи реагування на економічні виклики. Економічна дипломатія сприяє співпраці між країнами з економічних питань, таких як розвиток інфраструктури, енергетична безпека та сталий розвиток. Дипломати працюють над створенням партнерств та альянсів, які підтримують взаємні економічні інтереси та вирішують спільні проблеми. Загалом, економічна дипломатія є важливим інструментом для просування економічних інтересів країни на світовій арені та сприяння економічному процвітання і стабільності.

Таким чином, теоретичні аспекти економічної дипломатії охоплюють вивчення основоположних принципів, концепцій та рамок, які керують практикою економічної дипломатії на міжнародній арені. Ці теоретичні аспекти дають уявлення про природу, цілі та стратегії економічної дипломатії, а також про її роль у формуванні глобальних економічних відносин (рис. 1.2).

Економічна дипломатія часто розглядається через призму влади та інтересів, коли держави прагнуть просувати свої економічні інтереси та впливати на поведінку інших акторів міжнародної системи. Теоретичні погляди на динаміку сили та національні інтереси допомагають пояснити, як держави використовують економічні інструменти та переговори для досягнення своїх економічних цілей.

Досліджуючи теоретичні засади економічної дипломатії слід відзначити роль міжнародних інституцій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та регіональні економічні організації тощо. Зазначені інституції забезпечують форуми для переговорів, співпраці та вирішення спорів, впливаючи на ведення економічної дипломатії між державами.

Рис. 1.2. Ключові аспекти економічної дипломатії

Джерело: побудовано за даними [20, с.61].

Економічна дипломатія включає в себе стратегічні торги та переговорні процеси, спрямовані на максимізацію вигод та мінімізацію витрат для держав-учасниць. Теорія ігор та теорія переговорів забезпечують розуміння динаміки стратегічної взаємодії, співпраці та вирішення конфліктів в економічній дипломатії. Теорії економічного державотворення вивчають, як держави використовують економічні інструменти, серед яких торговельна політика, інвестиційні стимули та санкції для досягнення стратегічних цілей на міжнародній арені. Ці теорії аналізують ефективність економічних інструментів у досягненні дипломатичних цілей та їхній вплив на глобальні економічні відносини [52]. Економічна дипломатія розглядається як засіб проектування «м'якої сили» та посилення міжнародного авторитету і впливу країни. Існуючі погляди на «м'яку силу» зазначають, як держави використовують економічні ресурси, культурний вплив та дипломатичну взаємодію для формування сприйняття, створення альянсів та досягнення зовнішньополітичних цілей.

Отже, економічна дипломатія є багатограним і незамінним інструментом в арсеналі сучасних держав, що забезпечує стратегічну основу для просування національних економічних інтересів, сприяння міжнародному співробітництву

та орієнтації в складних умовах глобальної економіки. Як свідчать її численні функції, економічна дипломатія охоплює просування торгівлі, залучення інвестицій, переговори про доступ до ринків, збір економічної інформації, врегулювання кризових ситуацій та сприяння економічному співробітництву. Через дипломатичні канали держави прагнуть використовувати економічні ресурси, укладати вигідні торговельні угоди та застосовувати «м'яку силу» для зміцнення свого міжнародного становища та впливу. Крім того, економічна дипломатія відіграє вирішальну роль у вирішенні сучасних викликів, таких як економічні кризи, торговельні суперечки та глобальні економічні дисбаланси, що підкреслює її значення у сприянні економічному процвітанню, стабільності та сталому розвитку в глобальному масштабі.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС

2.1. Ретроспективний аналіз економічних відносин України з країнами ЄС

Економічні відносини України з країнами Європейського Союзу (ЄС) передбачають наратив динамічної трансформації та стратегічної взаємодії Впродовж останніх десятиліть. Від розпаду Радянського Союзу Україна пройшла складний шлях до поглиблення інтеграції зі своїми європейськими сусідами (рис. 2.1). Цей шлях був позначений важливими віхами, включаючи підписання двосторонніх угод, реалізацію торговельних реформ і прагнення до гармонізації законодавства.

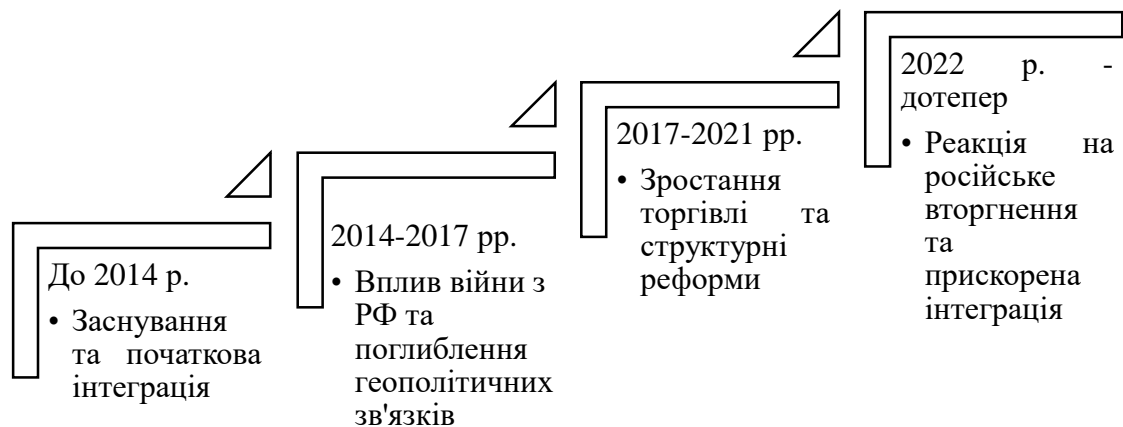

Рис. 2.1. Історичні етапи формування економічних відносин України з країнами ЄС

Джерело: побудовано за даними [11].

Економічні відносини між Україною та країнами ЄС офіційно розпочалися з підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (Partnership and Cooperation Agreement – (PCA) у 1994 р., що набула чинності у 1998 р. [30]. PCA створила основу для політичного діалогу, економічного співробітництва, сприяння торгівлі та інвестиціям. Угода мала на меті сприяти переходу України до ринкової економіки, створити правову основу для

двосторонньої торгівлі та заохочувати співпрацю в різних секторах, таких як транспорт, енергетика та навколишнє середовище, і замінила Угоду про торгівлю та співробітництво між Європейським Співтовариством та колишнім Радянським Союзом від 1989 р. У РСА підкреслюється важливість демократичних цінностей, прав людини та принципів ринкової економіки, а також закладається основа для створення майбутньої зони вільної торгівлі, та охоплюється широке коло питань, включаючи торгівлю товарами, умови праці, заснування та діяльність компаній, послуги, морський транспорт, платежі та капітал, конкуренцію, інтелектуальну власність та різні форми економічного співробітництва.

В Угоді зазначається про технічну допомогу ЄС Україні через програму ТАСІС, яка підтримує співпрацю в багатьох секторах, таких як промисловість, наука і технології, освіта, енергетика, навколишнє середовище і транспорт. Зокрема, у 1993 р. ТАСІС виділила 30 млн. єкю на програму ядерної безпеки в Україні, яка включала проекти з навчання протипожежного захисту в Чорнобилі, дослідження з дезактивації та передачу західного досвіду з виведення реакторів з експлуатації [45]. ЄС також профінансував дослідження щодо забезпечення екологічно безпечного укриття для пошкодженого енергоблоку ЧАЕС, продемонструвавши тим самим свою рішучу прихильність підтримці перехідного періоду в Україні та вирішенню критично важливих питань безпеки.

У перші роки дії РСА обсяги торгівлі між Україною та ЄС були незначними. Україна переважно експортувала до ЄС сировину, сільськогосподарську продукцію та деякі промислові товари, а імпортувала машини, хімікати та споживчі товари. Торговельні відносини характеризувалися значним торговельним дисбалансом: Україна імпортувала з ЄС більше, ніж експортувала [46].

Впродовж 2000-х рр. Україна здійснила низку економічних реформ, спрямованих на покращення бізнес-середовища та приведення нормативно-правової бази у відповідність до міжнародних стандартів. Ці реформи є частиною ширшої стратегії України щодо інтеграції у світову економіку і підтримані її

вступом до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2008 р. Членство в СОТ полегшило торгівлю України з ЄС завдяки зниженню торговельних бар'єрів і забезпеченню передбачуваності та прозорості торговельної політики (рис. 2.2).

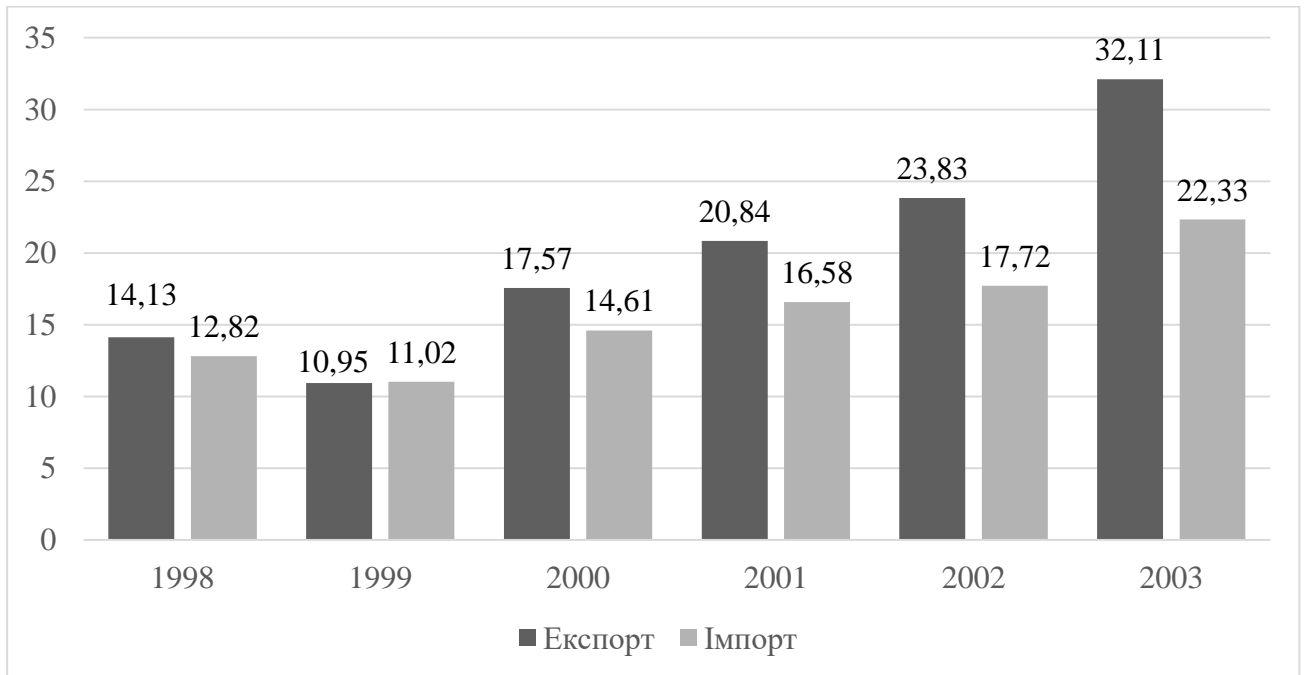

Рис. 2.2. Експорт та імпорт товарів в Україну 1998-2003 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано за даними [41].

У 2004 р. ЄС та Україна розпочали переговори щодо укладення Угоди про поглиблену співпрацю, пізніше відомої як Угода про асоціацію, яка передбачала створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Ця угода мала на меті вийти за рамки РСА, встановивши тіснішу політичну та економічну асоціацію між ЄС та Україною, та охоплювала широке коло питань, включаючи торгівлю, енергетику та секторальне співробітництво [34].

Відносини України з ЄС зміцнилися завдяки Європейській політиці сусідства (European Neighborhood Policy (ENP), започаткованій у 2004 р., та Східному партнерству, започаткованому у 2009 р. [33]. ENP мала на меті сприяти стабільності, безпеці та процвітанням в країнах, розташованих поблизу кордонів ЄС, а Східне партнерство було спеціально орієнтоване на країни Східної Європи, включаючи Україну, з метою сприяння поглибленню політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС. Зазначені ініціативи надали Україні фінансову

допомогу, технічну підтримку та розширили доступ до ринку ЄС.

У період 2004-2013 рр. торгівля між Україною та ЄС значно зросла. До 2013 р. ЄС став найбільшим торговельним партнером України, на який припадало близько третини загального обсягу торгівлі України. Основними статтями експорту з України до ЄС були сільськогосподарська продукція, продукція чорної металургії та хімічна продукція, тоді як ЄС експортував до України продукцію машинобудування, транспортні засоби та хімічну продукцію (рис. 2.3).

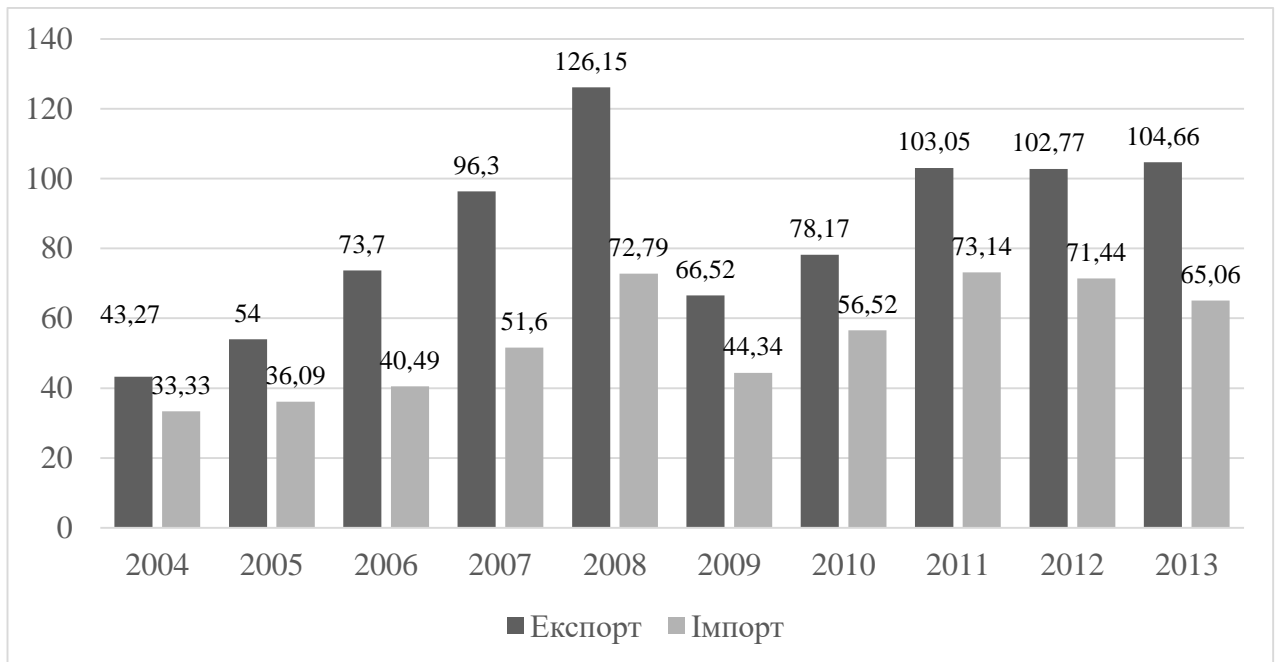

Рис. 2.3. Експорт та імпорт товарів в Україну 2004-2013 рр., млн дол. США
Джерело: побудовано за даними [41].

Переговори щодо Угоди про асоціацію, включаючи ПВЗВТ, тривали впродовж початку 2010-х рр. У березні 2012 р. було парафоровано політичні розділи Угоди про асоціацію, а в липні 2012 р. відбулося парафування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі [24]. Угода мала на меті скасування тарифів, узгодження регуляторних стандартів та глибшу інтеграцію України до єдиного ринку ЄС. Однак формальне підписання угоди затримувалося через політичні події в Україні та тиск з боку РФ.

Незважаючи на прогрес у переговорах, Україна зіткнулася зі значними політичними та економічними викликами, як корупція, слабе управління та

економічна нестабільність, що заважало їй повною мірою реалізувати потенційні вигоди від тісніших економічних зв'язків з ЄС. Крім того, внутрішні політичні потрясіння та зовнішній тиск, особливо з боку РФ, ускладнювали шлях України до європейської інтеграції [17, с. 418].

Геополітичне середовище зазнало змін у 2014 р. з анексією Росією Криму та початком конфлікту на сході України. ЄС та Україна підписали Угоду про асоціацію, включаючи Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка тимчасово застосовувалася з 2014 р. і повністю набула чинності у 2017 р. [24]. Ця угода спрямована на зниження тарифів, узгодження нормативно-правових актів та інтеграцію України до єдиного ринку ЄС.

Впродовж цього періоду Україна здійснила значні реформи для приведення своєї нормативно-правової бази у відповідність до стандартів ЄС. Це включало реформи в таких сферах, як конкурентна політика, державні закупівлі та права інтелектуальної власності. ПВЗВТ забезпечила структурований шлях для цих реформ, розширивши доступ до ринків та збільшивши обсяги торгівлі [16, с.2]. Починаючи з 2017 р., економічні зв'язки України з ЄС поглиблювалися, що знайшло відображення у зростанні обсягів торгівлі (рис. 2.4).

Уряд України продовжував впроваджувати реформи, пов'язані з ПВЗВТ, зокрема щодо покращення бізнес-середовища та вдосконалення регуляторних стандартів. Ці реформи були спрямовані на створення більш прозорої та конкурентоспроможної економіки, сприяння іноземним інвестиціям та сприяння сталому економічному зростанню.

У відповідь на незаконну анексію Росією Криму та Севастополя у 2014 р., і її рішення визнати непідконтрольні уряду України райони Донецької та Луганської областей незалежними суб'єктами у лютому 2022 р. (згодом Херсонську та Запорізьку області), а також неспровоковану та невиправдану військову агресію РФ проти України у 2022 р., ЄС запровадив низку торговельних обмежувальних заходів [37, с.82].

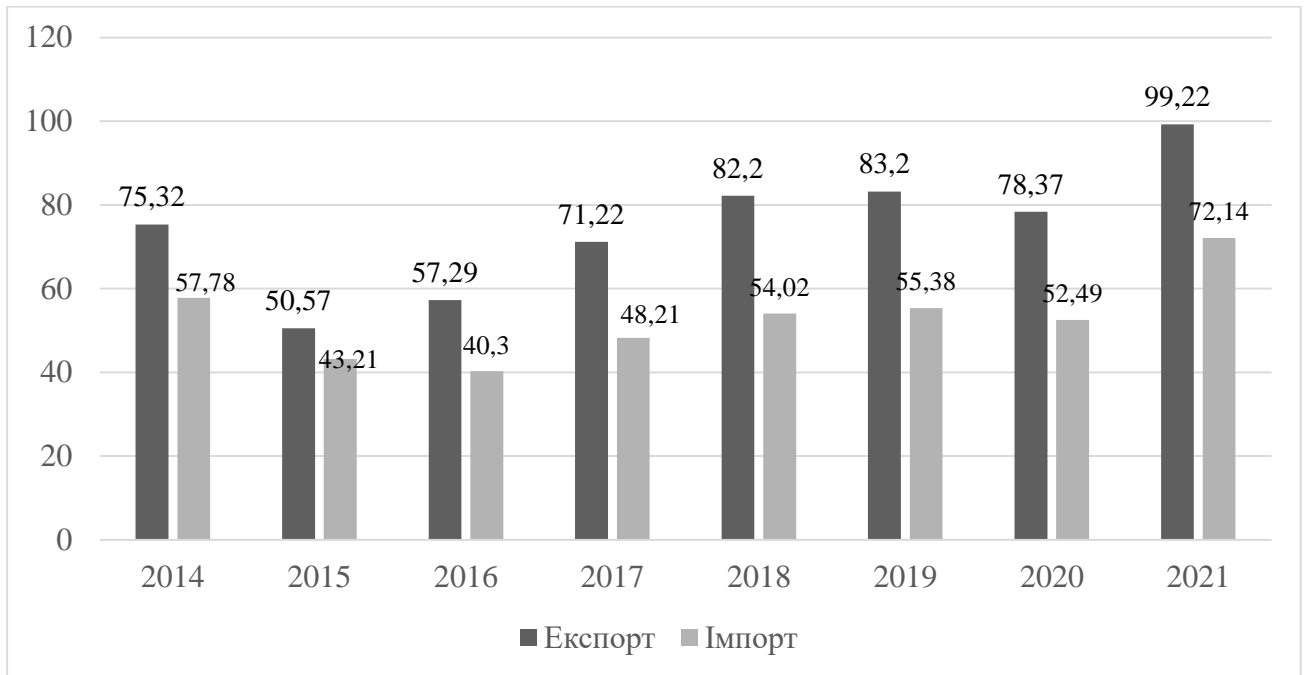

Рис. 2.4. Експорт та імпорт товарів в Україну 2014-2021 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано за даними [41].

З 2014 р. ЄС заборонив імпорт товарів з Криму та Севастополя, а також інвестиції та низку безпосередньо пов'язаних з ними послуг. Аналогічні обмежувальні заходи були прийняті у 2022 р. щодо непідконтрольних уряду територій Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей України. Цей режим санкцій складається з Рішення Ради (CFSP) 2022/266 [27] та Регламенту Ради (ЄС) 2022/263 [28].

На вторгнення РФ в Україну у 2022 р. ЄС відповів безпрецедентною підтримкою, включаючи фінансову, гуманітарну та військову допомогу. У червні 2022 р. Європейська Рада надала Україні статус кандидата на членство в ЄС, що стало історичним кроком у європейській інтеграції України. Цей статус прискорив наближення України до стандартів ЄС та сприяв поглибленню економічних зв'язків. ЄС також підтримав зусилля України з відновлення, наголошуючи на узгодженні з Європейським зеленим курсом та ініціативами з цифрової трансформації [32].

ЄС надав Україні повну лібералізацію торгівлі, тимчасово призупинивши ввізні мита, квоти та заходи торговельного захисту для імпорту з України [25].

Такі заходи вперше набули чинності 4 червня 2022 р., і завдяки ним ЄС суттєво підтримує економіку України, допомагаючи полегшити складну ситуацію, в якій опинилися українські виробники та експортери. Частка ЄС в імпорті України за перші десять місяців 2022 р. зросла з 40% до 49%, а в експорті з 39% до 63%, порівняно з довоєнним періодом. ЄС є найважливішим торговельним партнером України [47].

Отже, за останні три десятиліття економічні відносини України з ЄС еволюціонували від фундаментальної співпраці до глибокої економічної інтеграції, що було зумовлено геополітичними змінами та стратегічними угодами. Серед ключових віх – підписання РСА, Угоди про асоціацію та ПВЗВТ, кожна з яких сприяла тіснішим економічним зв'язкам та структурним реформам в Україні. Війна з РФ ще більше зміцнила економічні відносини між Україною та ЄС, завдяки значній підтримці з боку ЄС, спрямованій на стабілізацію та відновлення економіки України. Майбутнє цих відносин ще більше поглибиться, особливо з огляду на те, що Україна претендує на членство в ЄС і докладає зусиль для інтеграції в єдиний ринок ЄС.

2.2. Ефективність економічної дипломатії України з країнами ЄС

Економічна дипломатія України з країнами ЄС демонструє дедалі більшу ефективність, зокрема у налагодженні тісніших економічних зв'язків, отриманні фінансової допомоги та протидії геополітичним викликам.

Впровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) в рамках Угоди про асоціацію значно збільшило обсяги торгівлі між Україною та ЄС. До 2021 р. ЄС став найбільшим торговельним партнером України, на який припадає понад 40% її загального товарообігу. ПВЗВТ сприяла зниженню тарифів, покращенню доступу до ринків та приведенню української продукції у відповідність до стандартів ЄС, що призвело до суттєвого збільшення обсягів двосторонньої торгівлі [4, с. 67]. Основними статтями

експорту з України до ЄС були сільськогосподарська продукція, метали та продукція машинобудування, тоді як ЄС експортував до України продукцію машинобудування, хімічну продукцію та транспортне обладнання (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Розподіл зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС за групами товарів, %

Група товарів	Рік			
	2011		2021	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Продукти харчування та напої	1,61	1,40	2,69	3,77
Сировина та матеріали	0,54	4,31	0,54	7,53
Енергетика	1,61	2,15	2,69	0,75
Хімія	4,84	0,54	5,38	0,75
Машини та транспортні засоби	8,07	1,61	10,76	2,69
Інші промислові товари	5,38	5,38	6,46	9,69
Інші товари	0,65	0,54	0,54	0,22

Джерело: побудовано за даними [49]

Аналізуючи вартість торгівлі сировинними товарами між Україною та ЄС у 2019-2023 рр., можна побачити стійке зростання українського експорту до ЄС, який збільшився з 24,2 млрд дол. США у 2019 р. до 39 млрд дол. США у 2023 р. (рис. 2.5). Особливо значне зростання відбулося в період 2021-2023 рр., коли експорт збільшився на 10,7 млрд дол. США. Ця тенденція може свідчити про підвищення конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку та активізацію торговельних відносин між сторонами. З іншого боку, імпорт з ЄС до України за цей період також збільшився, хоча й не так значно, як експорт. У 2019 р. імпорт становив 19,1 млрд дол. США, у 2023 р. – 22,9 млрд дол. США. Найбільший приріст імпорту спостерігався у 2021-2022 рр., коли імпорт зріс з 24 млрд дол. США до 27,6 млрд дол. США. Втім, у 2023 р. імпорт знизився до 22,9 млрд дол. США, що може бути пов'язано з економічними викликами або змінами в попиті на європейські товари. Загалом, позитивний

баланс торгівлі свідчить про збільшення експорту України до ЄС у порівнянні з імпортом.

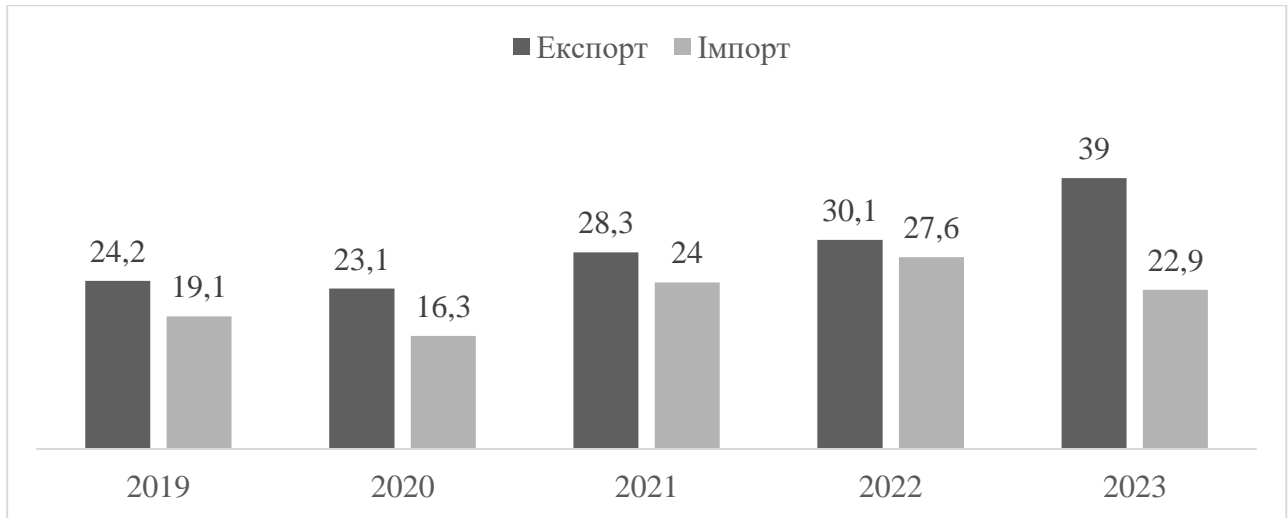
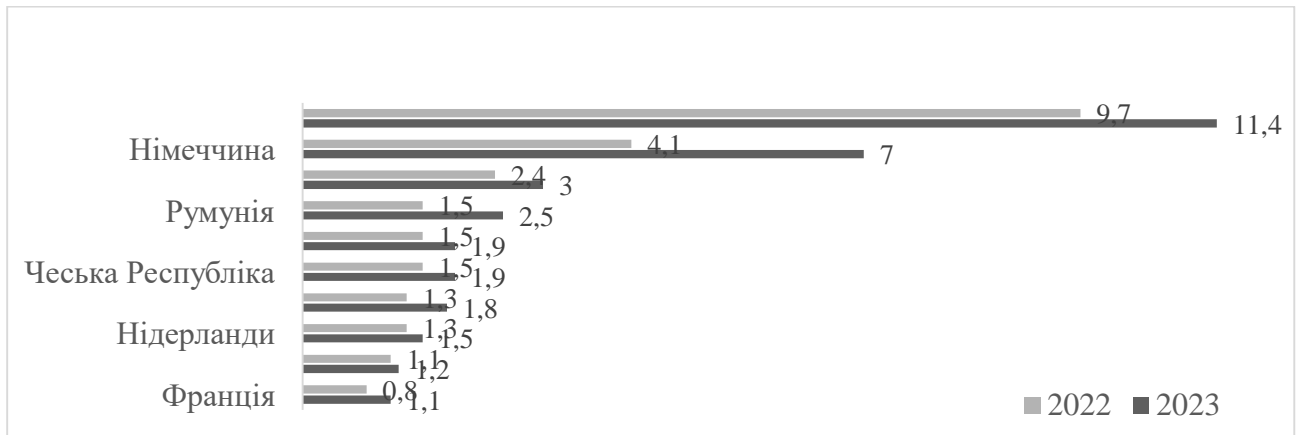

Рис. 2.5. Вартість торгівлі сировинними товарами між Україною та ЄС у 2019-2023 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано за даними [50].

Країни ЄС реалізували в Україну паливо, транспортні засоби. Імпорт складався з сільськогосподарської, продовольчої та металургійної продукції, а також залізної руди. Ембарго на продаж зерна до п'яти країн Центральної Європи не мало негативного впливу на загальний український експорт, оскільки були знайдені нові напрямки в інших країнах ЄС (насамперед в Іспанії) [13, с. 34]. Усі країни ЄС, особливо Німеччина, збільшили експорт до України. У випадку з Німеччиною його вартість зросла на 67,3% порівняно з 2022 р. (рис. 2.6).

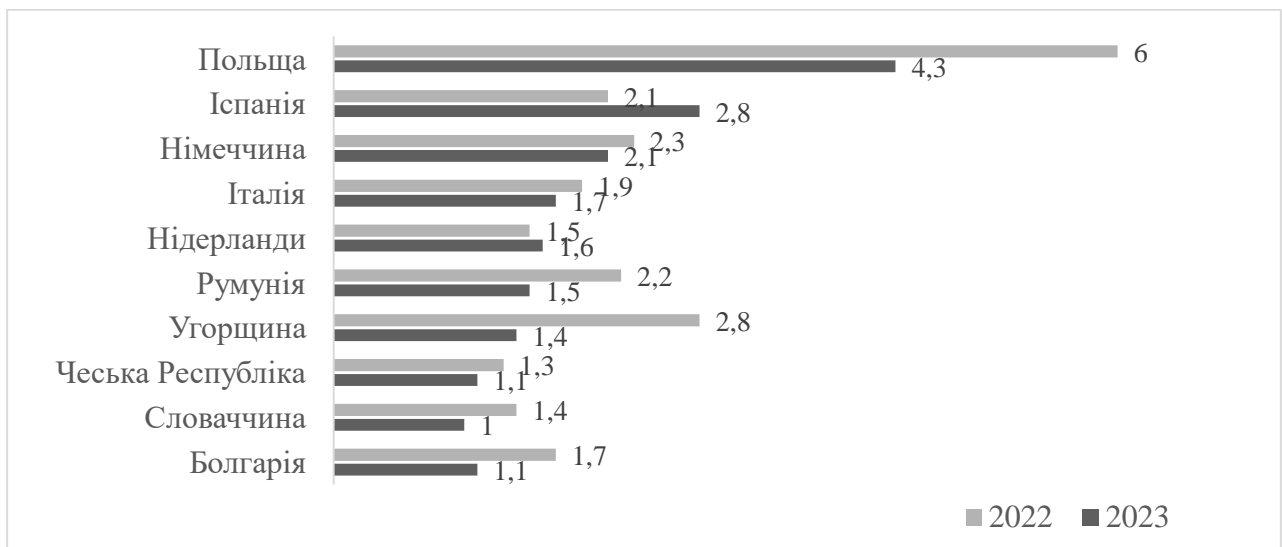
Інші країни, такі як Угорщина, Румунія, Словаччина, Чеська Республіка та Італія, також показали значне зростання експорту до України. Наприклад, Румунія збільшила свій експорт з 1,5 млрд дол. США у 2022 р. до 2,5 млрд дол. США у 2023 р., а Угорщина – з 2,4 млрд до 3 млрд дол. США. Таке зростання може свідчити про адаптацію європейських країн до нових умов ринку та підвищення попиту на їхні товари в Україні. Це також вказує на зростаючу економічну інтеграцію України з країнами ЄС, незважаючи на виклики, пов'язані з поточною ситуацією в регіоні.

**Рис. 2.6. Найбільші експортери ЄС до України у 2022-2023 рр.,
млн дол. США**

Джерело: побудовано за даними [50].

У 2022-2023 рр. найбільшими імпортерами товарів з України до Європейського Союзу були Польща, Іспанія, Німеччина та Італія. Польща утримувала провідну позицію, імпортуючи товарів на суму 6 мільярдів доларів у 2022 р., однак ця цифра зменшилася до 4,3 мільярдів доларів у 2023 р. (рис. 2.7).

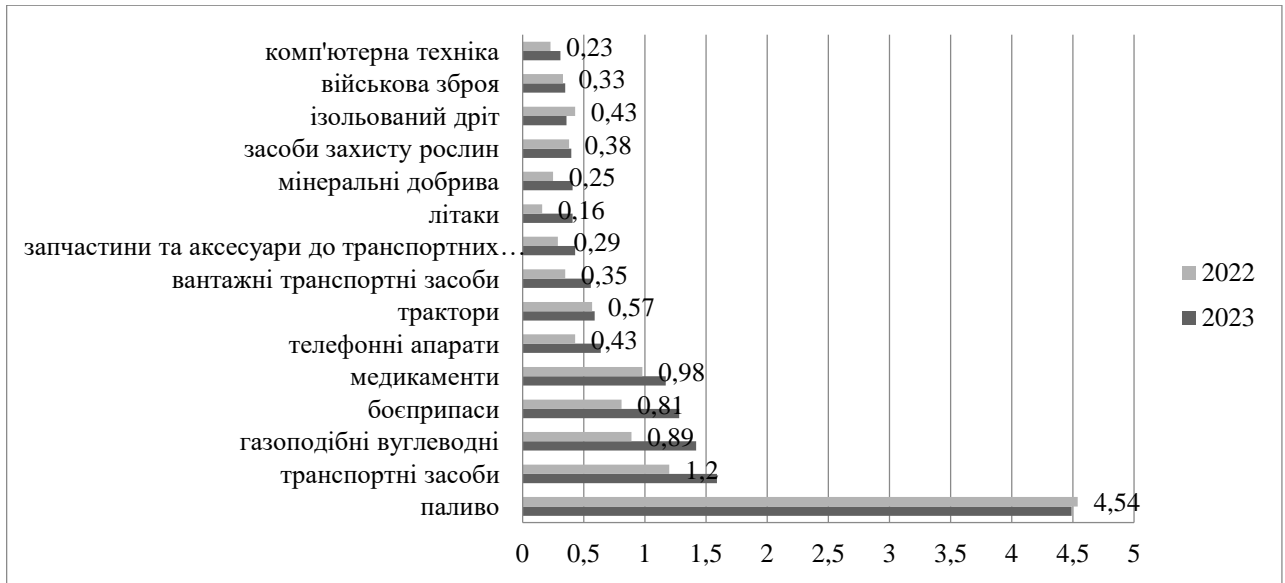

**Рис. 2.7. Найбільші імпортери товарів з України в ЄС у 2022-2023 рр.,
млн дол. США**

Джерело: побудовано за даними [50].

Словаччина, Чехія та Болгарія також показали зменшення імпорту. Нідерланди були винятком серед деяких країн, збільшивши імпорт з 1,5 мільярда доларів у 2022 р. до 1,6 мільярда доларів у 2023 р. Найважливішими статтями експорту ЄС до України були паливо, транспортні засоби. Іншими важливими

експортними категоріями були продукція машинобудування та фармакологічної промисловості (рис. 2.8).

**Рис. 2.8. Основні експортні товари ЄС до України у 2022-2023 рр.,
млн дол. США**

Джерело: побудовано за даними [50].

Аналізуючи основний імпорт ЄС з України у 2022-2023 рр., можна визначити ряд тенденцій. Перш за все, значним залишається імпорт сільськогосподарських товарів, таких як кукурудза, соняшникова олія, пшениця та ріпак. Так, імпорт кукурудзи знизився з 3,39 млрд дол. США у 2022 р. до 3,34 млрд дол. у 2023 р., тоді як імпорт пшениці зріс з 0,92 млрд до 1,53 млрд дол. США. Імпорт соняшникової олії, однієї з найважливіших експортних товарів України, мав тенденцію до зниження з 2,61 млрд до 1,76 млрд дол. США, що може свідчити про зміну попиту та виробничих умов (табл. 2.2). Слід відзначити зниження імпорту металургійних товарів, таких як залізні руди, напівфабрикати з чавуну або сталі та прокат із заліза або сталі. Так, імпорт залізних руд знизився з 1,77 млрд дол. США у 2022 р. до 1,56 млрд дол. у 2023 р. З іншого боку, певні товарні групи, такі як м'ясо птиці та цукор, продемонстрували зростання, зокрема імпорт м'яса птиці зріс з 0,3 млрд до 0,39 млрд дол. США, що свідчить про підвищення конкурентоспроможності української продукції на європейському ринку.

Таблиця 2.2

Основний імпорт ЄС з України у 2022-2023 рр., млн дол. США

Група товарів	Роки	
	2022	2023
Кукурудза	3,39	3,34
Соняшникова олія	2,61	1,76
Залізні руди	1,77	1,56
Пшениця	0,92	1,53
Ізольований дріт	1,01	0,95
Ріпак	1,43	0,91
Соеві боби	0,49	0,62
Напівфабрикати з чавуну або сталі	0,73	0,53
Прокат із заліза або сталі	0,55	0,45
Цукор	0,21	0,39
М'ясо птиці	0,3	0,39
Макуха	0,33	0,34
Деревина	0,43	0,43
Меблі та меблеві деталі	0,3	0,3
Насіння соняшнику	1,24	1,24

Джерело: побудовано за даними [50].

12 травня 2022 р. Європейська Комісія ухвалила План дій щодо створення «коридорів солідарності» для сприяння експорту сільськогосподарської продукції з України та двосторонньої торгівлі з ЄС [31]. З початку війни вони дозволили експортувати близько 51 мільйона тонн товарів, у тому числі 25 мільйонів тонн зерна та інших продуктів харчування, що принесло близько 22 мільярдів доларів доходу українським фермерам та бізнесу. ЄС та його держави-члени мобілізували щонайменше 67 мільярдів євро для України та її народу. Сюди входить пакет макрофінансової підтримки на 2023 р. у розмірі 18 мільярдів євро (MFA+), щоб утримати українську державу на плаву. Крім того, загальна сума військової підтримки України з боку ЄС, що надається в рамках Європейського фонду миру та безпосередньо державами-членами, становить понад 12 мільярдів доларів.

Загалом, ефективність економічної дипломатії України з країнами ЄС можна охарактеризувати за такими напрямками (рис. 2.9).

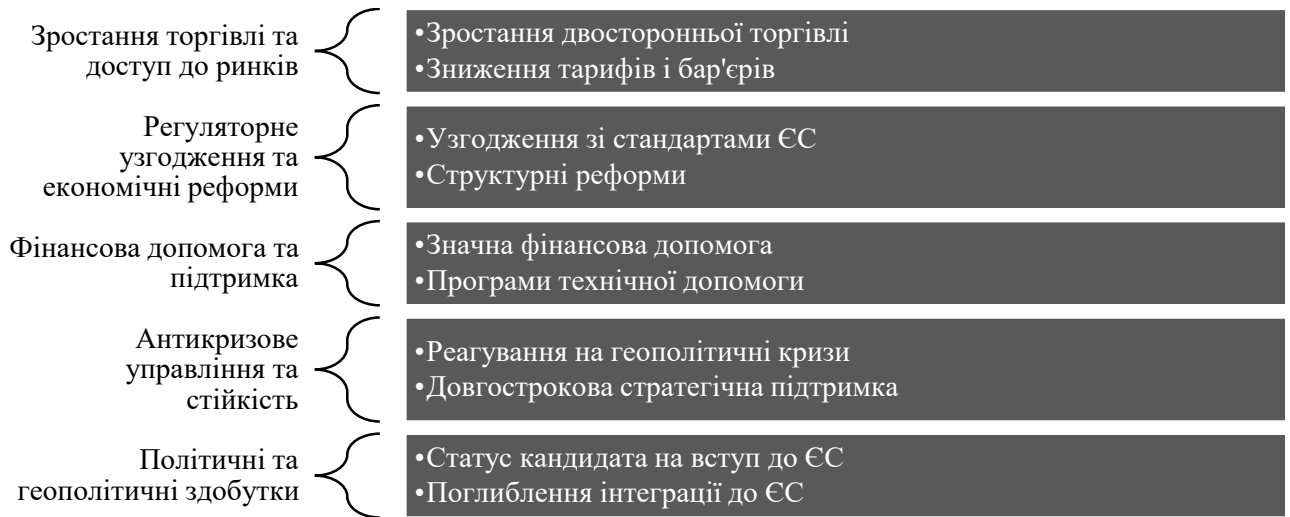

Рис. 2.9. Ефективність економічної дипломатії України з країнами ЄС

Джерело: побудовано за даними [3].

ЄС надає значну фінансову і технічну допомогу Україні. Ця підтримка включає 27,3 млрд дол. США фінансової допомоги у 2022-2023 рр., 6,5 млрд дол. США проміжного фінансування від Фонду для України, виплаченого в березні 2024 р. та 13,2 млрд дол. США фінансової допомоги від країн-членів ЄС у вигляді грантів, кредитів і гарантій. Крім того, в рамках програми Ukraine Facility, протягом 2024-2027 рр. буде виділено 54,5 млрд дол. США на фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій та надання технічної підтримки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Фінансова і технічна допомога ЄС Україні 2022-2027 рр., млрд дол. США

Вид допомоги	Сума	Дата (період)
Фінансова допомога Україні	27,3	2022-2023 рр.
Проміжне фінансування від Фонду для України	6,5	Березень 2024 р.
Фінансова допомога від країн-членів ЄС у вигляді грантів, кредитів та гарантій	13,2	2022-2023 рр.
Програма фінансової допомоги ЄС для України Ukraine Facility	54,5	2024-2027 рр.

Джерело: побудовано за даними [29].

Економічна дипломатична співпраця України з країнами ЄС була досить ефективною у поглибленні економічної інтеграції, отриманні значної фінансової

та технічної допомоги та досягненні стратегічної геополітичної орієнтації. Ці зусилля не лише зміцнили економіку України, але й сприяли її вигідному позиціонуванню в ширшому європейському контексті, прокладаючи шлях до майбутнього зростання та стабільності.

Отже, серед ключових особливостей економічної дипломатії України з ЄС – імплементація Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка знизила тарифи та стимулювала двосторонню торгівлю. Україна також визначила пріоритетом узгодження своїх нормативно-правових актів зі стандартами ЄС, зокрема у сфері конкурентної політики та державних закупівель, покращення бізнес-середовища та залучення інвестицій з ЄС. Крім того, українська дипломатія залучила значну фінансову та технічну допомогу з боку ЄС, зокрема, через такі програми, як Ukraine Facility, що підтримують різні сектори, включаючи енергетику, охорону довкілля та транспорт.

До 2014 р. економічні відносини України з ЄС еволюціонували від базової співпраці в рамках Угоди про партнерство та співробітництво (РСА) 1994 р. до більш структурованої взаємодії в рамках Європейської політики сусідства та Східного партнерства. Ці ініціативи сприяли політичному діалогу, економічному співробітництву та лібералізації торгівлі. Незважаючи на такі виклики, як політична нестабільність та зовнішній тиск, прагнення України до поглиблення економічних зв'язків з ЄС заклало міцний фундамент для майбутньої інтеграції.

Імплементація ПВЗВТ значно збільшила обсяги торгівлі, зробивши ЄС найбільшим торговельним партнером України. Приведення законодавства України у відповідність до норм ЄС покращило бізнес-середовище, залучивши більше інвестицій з країн ЄС. Крім того, Україна отримала значну фінансову підтримку від ЄС, особливо у відповідь на російське вторгнення 2022 р., яка включала надзвичайну допомогу, бюджетну підтримку та кошти на відновлення.

Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у 2022 р. є важливою віхою, яка відображає ефективність дипломатичних зусиль України. Цей статус не лише посилює стратегічну орієнтацію України на ЄС, але й відкриває подальші можливості для економічної співпраці та підтримки.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС

Україна активно долучається до економічної дипломатії з країнами ЄС з метою поглиблення торговельного партнерства та сприяння економічному зростанню. Серед перспективних напрямів розвитку економічної дипломатії між Україною та країнами ЄС можна виділити наступні (рис. 3.1).

**Рис. 3.1. Перспективні напрями розвитку економічної дипломатії
між Україною та країнами ЄС**

Джерело: побудовано за даними [7, с.87].

Зміцнення економічних зв'язків з країнами ЄС – це збільшення торговельних можливостей, доступу до ринків та прямих іноземних інвестицій для України. З подальшою швидкою траєкторією інтеграція України до ЄС буде більш всеосяжною. Перспектива вступу України до ЄС пов'язана з певними труднощами, але має величезний потенціал для взаємної економічної вигоди,

зокрема:

- вільне переміщення товарів. Повний доступ в рамках Угоди про асоціацію не спричинив кардинальних змін в імпорті до ЄС або у функціонуванні єдиного ринку в цілому, проте, щоб уникнути збоїв у майбутньому, договір про вступ міг би передбачати перехідні періоди для повного доступу українських товарів на ринки тих країн-членів ЄС, які можуть бути вразливими до різкого збільшення імпорту;

- повна лібералізація торгівлі послугами матиме більше сприятливих наслідків для торгівлі, особливо для ЄС, оскільки він має найбільше застережень. Основними партнерами України в торгівлі послугами з ЄС є Німеччина та Польща, але торгівля послугами з іншими основними партнерами України, включаючи Естонію, неухильно зростає з моменту запровадження ПВЗВТ між Україною та ЄС. Таким чином, здатність до адаптації торгівлі має бути стійкою;

- вільний рух капіталу. Враховуючи нерозвиненість фінансового сектору та ринків капіталу в Україні, узгодження законодавства та політики має стати міцним фундаментом для поглиблення фінансової інтеграції в країні. Спрощення руху капіталу значно полегшить ведення бізнесу та торгівлі, а також здійснення комерційних і некомерційних платежів між Україною та ЄС;

- вільне пересування працівників. Доки українські працівники відповідають потребам у робочій силі країн ЄС, які їх приймають, вони можуть заповнити прогалину в пропозиції робочої сили і доповнити, а не замінити місцевих працівників;

- узгодження політики. Україна могла б посилити позиції ЄС у критично важливих матеріалах і ключових сільськогосподарських продуктах, а також зробити технологічний внесок у ЄС завдяки своєму сектору ІКТ, що розвивається, та зростанню навичок і ноу-хау в галузі ІТ та комп'ютерних послуг [48].

Залучення інвестицій лежить в основі ініціатив економічної дипломатії, оскільки вони відіграють вирішальну роль у стимулюванні економічного зростання, розвитку інфраструктури та створенні можливостей для

працевлаштування. Через стратегічне партнерство та дипломатичні зусилля з країнами ЄС Україна може продемонструвати свій інвестиційний потенціал, ринкові можливості та сприятливе бізнес-середовище для залучення іноземних інвесторів. Популяризуючи Україну як привабливу країну для інвестицій з ЄС, країна може отримати доступ до вкрай необхідного капіталу, досвіду та технологій для підтримки своїх цілей економічного розвитку.

Іноземні інвестиції з країн ЄС можуть стати каталізатором проектів з покращення інфраструктури в Україні. Співпрацюючи з європейськими інвесторами, Україна може фінансувати та розвивати критично важливу інфраструктуру, таку як транспортні мережі, енергетичні об'єкти, телекомунікаційні системи та проекти міського розвитку. Ці інфраструктурні інвестиції не лише покращують зв'язок та ефективність країни, але й сприяють загальній економічній продуктивності, створюючи сприятливе середовище для сталого зростання та розвитку.

Іноземні інвестиції з країн ЄС сприятимуть створенню нових робочих місць в Україні. Інвестиційне співробітництво між Україною та країнами ЄС постійно розвивається, що підтверджують статистичні дані (рис. 3.2).

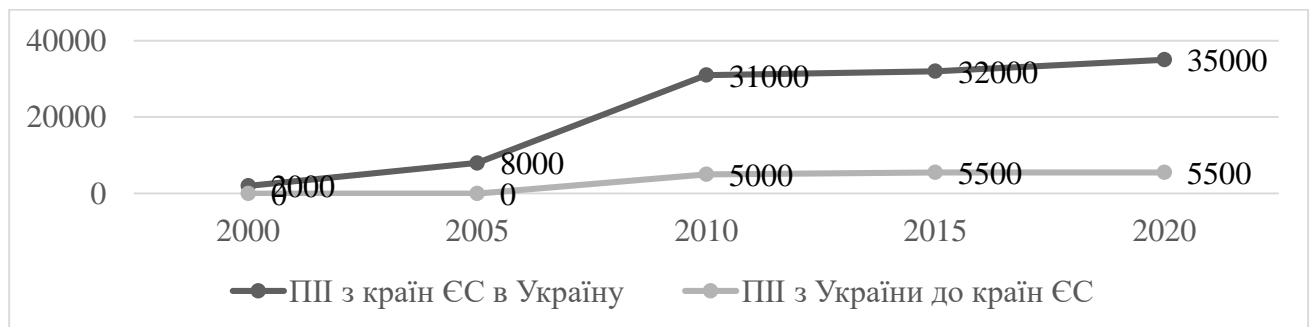

Рис. 3.2. Інвестиційні потоки між Україною та ЄС, млн дол. США

Джерело: побудовано за даними [29].

Разом з тим, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) у 2023 р. виділив в Україні рекордну суму у розмірі 2,1 млрд дол. США після 1,7 млрд дол. США у 2022 р. ЄБРР, найбільший інституційний інвестор України, який суттєво залучив інвестиції в Україну після російського вторгнення в лютому 2022 р., завершив рік, перевищивши цільовий показник у 3 млрд дол. США для країни на

2022-2023 рр., досягнувши мети в жовтні [29].

Іноземні інвестори, створюючи або розширюючи свою діяльність в країні, часто створюють можливості для працевлаштування для місцевих громад. Створюючи робочі місця в різних секторах, включаючи виробництво, послуги, технології та сільське господарство, іноземні інвестиції можуть сприяти зниженню рівня безробіття, підвищенню рівня життя та зміцненню економічної стабільності в Україні. Таким чином, використання економічної дипломатії для залучення інвестицій з ЄС може мати багатогранний вплив на економіку України, сприяючи зростанню, розвитку та процвітанню [9, с.34].

Співпраця з країнами ЄС може слугувати для України цінною платформою для посилення її технологічного потенціалу, розширення бази знань та впровадження передового досвіду в різних секторах економіки. Завдяки ініціативам з трансферу технологій українські галузі можуть скористатися передовими технологіями, інноваційними рішеннями та досвідом, які переважають на ринках ЄС. Партнерство з європейськими країнами сприяє передачі Україні технологій відновлюваної енергетики, рішень для цифрової трансформації та інновацій у сільському господарстві, що сприятиме сталому розвитку та підвищенню конкурентоспроможності цих секторів.

Програми обміну знаннями та спільні проекти з країнами ЄС можуть дозволити українським фахівцям, дослідникам та підприємцям отримати доступ до передових досліджень, можливостей навчання та освітніх ресурсів. Беручи участь у спільних дослідницьких ініціативах, семінарах та академічних обмінах, громадяни України можуть здобути нові навички, розуміння та перспективи, які можуть сприяти інноваціям та продуктивності. Співпраця у сфері науки та досліджень між українськими установами та європейськими партнерами може призвести до проривів у таких галузях, як біомедичні дослідження, екологія та інформаційні технології.

Разом з тим, використання передового досвіду країн ЄС може допомогти українським підприємствам та галузям підвищити операційну ефективність, стандарти якості та загальну конкурентоспроможність. Вивчаючи успішні

бізнес-моделі, нормативно-правову базу та практики сталого розвитку на європейських ринках, українські компанії можуть оптимізувати свої процеси, підвищити якість продукції та відповідати міжнародним стандартам. Наприклад, вивчення досвіду європейських компаній у таких сферах, як корпоративне управління, екологічна стійкість та обслуговування клієнтів, може допомогти українським підприємствам адаптуватися та процвітати в глобалізованому бізнес-середовищі, підвищуючи їхню конкурентоспроможність та потенціал зростання.

Завдяки ініціативам економічної дипломатії Україна посилює свою інституційну спроможність, сприяючи міжнародному партнерству та співпраці. Співпрацюючи зі світовими економічними організаціями, такими як Світовий банк, МВФ, Україна може отримати доступ до критично важливої технічної допомоги та експертизи. МВФ надав Україні фінансову допомогу та політичні консультації, спрямовані на стабілізацію економіки та реформування фінансових установ. Це партнерство дозволяє українським установам переймати передовий досвід у сфері фінансового менеджменту та реалізації політики, тим самим посилюючи їхню здатність ефективно вирішувати економічні проблеми. Так, основними напрямками співпраці України та НБУ з МВФ є: співпраця за програмами підтримки платіжного балансу (програма «стенд-бай» та механізм розширеного фінансування), щорічні консультації відповідно до статті IV Статей Угоди про МВФ, технічна допомога, а також інші заходи, передбачені членством України в МВФ. 30 вересня 2022 р. Виконавча рада МВФ схвалила продовження дії інструментів антикризового фінансування (також відомих як «Продовольче вікно»), призначених для надання додаткової екстреної допомоги країнам-членам, які мають нагальні потреби у підтримці платіжного балансу через світову продовольчу кризу. Це продовження дозволило Україні подати запит на новий транш у розмірі 1,3 млрд дол. США в рамках Механізму розширеного фінансування, і 7 жовтня 2022 р. Виконавча рада МВФ ухвалила рішення про виділення 1,3 млрд дол. США [26].

Вдосконалюючи систему управління, Україна може отримати вигоду від передачі знань і технологій через економічну дипломатію. Беручи участь у двосторонніх і багатосторонніх угодах, Україна може перейняти передові практики врядування, які вже довели свою ефективність в інших країнах. Угода про асоціацію між Україною та ЄС відіграла вирішальну роль у приведенні українського законодавства у відповідність до європейських стандартів. Таке узгодження сприяє створенню прозорих і підзвітних структур управління, зниженню рівня корупції та підвищенню довіри громадськості до державних інституцій. Такі покращення є важливими для створення стабільного та передбачуваного бізнес-середовища, привабливого як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів.

Регуляторні системи в Україні також можуть зазнати суттєвих покращень завдяки економічній дипломатії. Взаємодія з міжнародними організаціями може допомогти Україні переглянути застаріле законодавство та запровадити сучасну, ефективну регуляторну базу. Співпраця з Європейським енергетичним співтовариством відіграла важливу роль у реформуванні енергетичного сектору України. Прийнявши регуляторні стандарти ЄС, Україна змогла підвищити ефективність, залучити інвестиції та посилити енергетичну безпеку. Ці регуляторні реформи не лише сприяють економічному зростанню, але й забезпечують сталий та інклюзивний розвиток, враховуючи як поточні потреби, так і майбутні виклики. Ці приклади свідчать про те, що економічна дипломатія може слугувати каталізатором всебічного та сталого економічного розвитку в Україні.

Диверсифікація ринків збуту через зміцнення економічних зв'язків з різними країнами ЄС може значно зменшити залежність України від окремих ринків, зокрема історичну залежність від РФ. Розширюючи свої торговельні відносини в межах Європейського Союзу, Україна може отримати доступ до великого та різноманітного ринку, таким чином розподіляючи свої економічні ризики. У 2023 р. Україна збільшила експорт сільськогосподарської продукції до Польщі, Німеччини та Нідерландів. Така диверсифікація допомагає пом'якшити

вплив потенційних перебоїв у торгівлі з будь-якою окремою країною, забезпечуючи більш стабільні та передбачувані потоки надходжень. Крім того, велика та різноманітна споживча база ЄС пропонує українському бізнесу можливість масштабувати виробництво та впроваджувати інновації, задовольняючи різні ринкові потреби та вподобання [21, с.31].

Зниження економічних ризиків через диверсифікацію ринків також передбачає розширення експортного портфелю України за рахунок включення до нього ширшого спектру товарів та послуг, зокрема ІТ-сектори та обробну промисловість. Завдяки економічному партнерству з такими країнами, як Німеччина та Швеція, Україна збільшила експорт технологічних послуг та обладнання. Така диверсифікація робить економіку більш стійкою до галузевих шоків та коливань на світових ринках.

Підвищення стабільності через диверсифіковані економічні зв'язки ще більше посилюється прийняттям європейських стандартів і практик, які можуть підвищити якість і конкурентоспроможність української продукції. Приведення у відповідність до норм ЄС полегшує доступ українських товарів до європейських ринків, сприяючи поглибленню економічної інтеграції. Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС сприяла гармонізації стандартів української продукції зі стандартами ЄС, що спростило українським підприємствам експорт своїх товарів до інших країн Євросоюзу. Таке регуляторне узгодження зменшує нетарифні бар'єри та підвищує довіру на ринку, що призводить до більш міцних і стійких торговельних відносин. В результаті Україна отримує вигоду від більш стабільного економічного зростання, менш вразливого до зовнішніх шоків та геополітичної напруженості.

Отже, перспективи розвитку економічної дипломатії між Україною та країнами ЄС видаються багатообіцяючими, що зумовлено взаємними інтересами та потенціалом значних економічних вигод. У міру того, як Україна продовжує узгоджувати свою політику та стандарти з політикою і стандартами ЄС, зміцнюється фундамент для поглиблення економічної інтеграції. Таке

узгодження сприяє налагодженню торговельних відносин, заохочує іноземні інвестиції та відкриває можливості для українського бізнесу отримати доступ до ширшого та різноманітнішого ринку. Постійна підтримка з боку інституцій ЄС та успішна імплементація таких угод, як ПВЗВТ, ще більше підкреслюють відданість обох сторін справі розбудови стабільного та процвітаючого економічного партнерства. Вигоди від цих зусиль, ймовірно, будуть значними, що посилить економічну стійкість України та сприятиме її довгостроковому розвитку.

Стратегічний фокус на диверсифікації ринків та секторів за допомогою економічної дипломатії відіграватиме вирішальну роль в економічному майбутньому України. Зменшуючи залежність від окремих ринків та розширюючи свою експортну базу, Україна може зменшити економічні ризики та підвищити стабільність. Такий підхід не лише робить економіку більш стійкою до зовнішніх шоків, але й сприяє сталому зростанню завдяки залученню різних галузей та інновацій. Співпраця з багатьма країнами ЄС дозволить Україні використовувати різні сильні сторони та можливості континенту, сприяючи створенню більш динамічного та конкурентного економічного середовища.

ВИСНОВКИ

Згідно з результатами проведеного дослідження, обґрунтовано такі висновки:

1. Сутність поняття «економічна дипломатія» передбачає розуміння її як стратегічної практики, коли країни використовують дипломатичні канали для досягнення економічних цілей, таких як розширення торгівлі, залучення інвестицій та економічне співробітництво. Економічна дипломатія охоплює переговори щодо торговельних угод, сприяння двостороннім і багатостороннім економічним відносинам, а також приведення національної політики у відповідність до міжнародних стандартів з метою посилення економічного зростання і стабільності. Ця форма дипломатії необхідна для інтеграції у світову економіку, зменшення економічних ризиків та сприяння сталому розвитку. Економічна дипломатія слугує критично важливим інструментом, який допомагає країнам орієнтуватися та процвітати у взаємопов'язаному глобальному економічному середовищі.

2. Характеристика функцій економічної дипломатії розкриває її багатогранну роль у просуванні економічних інтересів держави за кордоном. Вона включає в себе переговори щодо укладення торговельних угод, залучення іноземних інвестицій та сприяння міжнародному економічному співробітництву з метою розширення доступу до ринків та економічного зростання. Економічна дипломатія захищає національні економічні інтереси, вирішує торговельні суперечки та виступає за сприятливу економічну політику і регулювання на міжнародних форумах. Ці функції мають вирішальне значення для побудови міцної та стійкої економіки, здатної ефективно конкурувати на світовому ринку.

3. Аналіз економічних відносин України з країнами ЄС свідчить про значну еволюцію від мінімальної взаємодії до поглиблення партнерства, що характеризується зростанням торговельно-економічного співробітництва. Протягом багатьох років такі угоди, як Угода про асоціацію між Україною та ЄС і Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ), сприяли тіснішим економічним зв'язкам, регуляторному узгодженню та ринковій інтеграції. Ці

зростаючі відносини допомогли Україні диверсифікувати свої ринки, зменшити економічну залежність від РФ та підвищити свою економічну стійкість. Історичний розвиток підкреслює важливість сталої економічної дипломатії для сприяння довгостроковій економічній стабільності та зростанню України в європейському контексті.

Аналіз економічних відносин України з країнами ЄС у період 1998-2021 рр. свідчить про суттєве зростання як експорту, так і імпорту: експорт збільшився з 14,13 млн дол. США у 1998 р. до 99,22 млн дол. США у 2021 р., а імпорт – з 12,82 млн дол. США до 72,14 млн дол. США. Це свідчить про значне поглиблення економічних зв'язків та торговельної взаємозалежності між Україною та ЄС, незважаючи на коливання та економічні виклики.

4. Ефективність економічної дипломатії України з країнами ЄС підтверджується значним зростанням двосторонньої торгівлі та інвестицій, а також успішним узгодженням регуляторних стандартів. Ця дипломатія дозволила Україні тісніше інтегруватися з ринком ЄС, забезпечивши більший доступ до ринку та економічні можливості для українського бізнесу. Крім того, завдяки різноманітним угодам та спільним проектам Україна зміцнила свою інституційну спроможність та систему управління, що сприяло більш стабільному та передбачуваному економічному зростанню, про що свідчить збільшення фінансової та технічної підтримки, зокрема 27,3 млрд доларів США фінансової допомоги та додаткові 6,5 млрд доларів США на початку 2024 р. Помітне зростання торгівлі спостерігалось з ключовими експортерами ЄС, такими як Польща, Німеччина та Іспанія, причому Польща лідирує, незважаючи на незначне зниження з 6 млрд доларів у 2022 р. до 4,3 млрд у 2023 р. Водночас програма ЄС Ukraine Facility, що передбачає 50 мільярдів доларів у період 2024-2027 рр. на бюджетну підтримку та стимулювання інвестицій в Україну, підкреслює зміцнення економічних зв'язків та спільних зусиль. Загалом, стратегічна взаємодія України з ЄС через економічну дипломатію виявилася ключовим фактором її економічного розвитку та стійкості.

5. Зважаючи на міцне підґрунтя існуючих угод та поточну співпрацю, ми охарактеризували перспективи розвитку економічної дипломатії між Україною та країнами ЄС. Очікується, що подальше наближення української політики до стандартів ЄС сприятиме подальшій інтеграції України в європейський ринок, що сприятиме більшій економічній стабільності та зростанню. Майбутні дипломатичні зусилля можуть бути зосереджені на розширенні галузевого співробітництва, збільшенні інвестиційних потоків та використанні технологічних і регуляторних досягнень. Перспективи розвитку економічної дипломатії України з країнами ЄС зумовлені значними потоками ПІІ з ЄС, які зросли з 2000 млн дол. у 2000 р. до 35 000 млн дол. у 2020 р. ЄБРР значно посилив ці зусилля, інвестувавши рекордні 2,1 млрд доларів у 2023 р., перевищивши до жовтня свій цільовий показник у 3 млрд на 2022-2023 рр. Подальша потужна підтримка та інвестиції з боку ЄБРР та країн ЄС свідчать про перспективи поглиблення економічної співпраці та зміцнення дипломатичних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк, К. І., Ситніков, М. М., & Шаталова, А. П. (2024). Роль цифровізації в розвитку зовнішньоторговельних відносин України з країнами ЄС. *Управління змінами та інновації*, (9), 85–90. <https://doi.org/10.32782/cmi/2024-9-17>.
2. Атаманчук, З. (2022). Перспективи розвитку взаємовідносин між Україною та ЄС після підписання Угоди про асоціацію. *Integration of scientific and modern ideas into practice*, 140–144.
3. Белінська, Я. В., & Шевчук, О. (2023). Щодо розвитку зовнішньої торгівлі України з ЄС. У *Економічний розвиток держави та регіонів в контексті сучасних інтеграційних процесів*. Publishing house «Liha-Pres». <https://doi.org/10.36059/978-966-397-308-1-1>.
4. Вербицька, Г. Л. (2019). Особливості міжнародних економічних відносин України та ЄС. *Економічний простір*, (141), 65–75.
5. Віднянський, С. (2022). Україна—Європейський Союз: новий етап взаємовідносин в умовах російсько-української війни 2014–2022 рр. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, 10–37.
6. Горбачук, О. І. (2022). Економічна дипломатія як технологія реалізації експортного потенціалу електроенергетичної галузі України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*, (2(60)), 34–38. [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.2\(60\).34-38](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.2(60).34-38).
7. Грущинська, Н. М. Економічна дипломатія як потужний інструмент подолання конфліктогенності країн. (2019). *Економічний нобелівський вісник*. № 1. С. 85–90.
8. Грущинська, Н. (2019). Економічна дипломатія України: міжнародний досвід, проблеми та перспективи. *Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи*, 52–54.
9. Дерід, І., & Петрик, А. (2019). Перспективи синхронної європейської інтеграції України, Молдови та Грузії в контексті економічної

дипломатії. *Європейська дипломатія у ХХІ столітті*, 32–38.

10. Зубко, Т. Л. (2024). Торговельно-економічне співробітництво Україна–ЄС в умовах неопротекціонізму. У *Міжнародне економічне співробітництво: аналіз стану, реалії і проблеми*. Publishing house “Liha-Pres”. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-363-0-78>.

11. Касьяненко, Т. В., Касьяненко, Т. В., Kasianenko, T. V., & Сиротенко, М. А. (2020). *Проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС*. eSSUIR – Electronic Sumy State University Institutional Repository. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/15494>

12. Кравчук, Н., & Іващук, О. (2022). Стратегічні вектори економічної дипломатії України в контексті геополітичного євроінтеграційного треку: нові виклики і можливості. 96–99. <http://surl.li/trjlo>.

13. Левчук, О. (2023). Економічні аспекти співробітництва України з країнами Європейського Союзу. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*, 32–39. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2023-1-77/32-39>.

14. Makohin, Z. Y., & Atamanchuk, Z. A. (2020). Evaluating the Efficiency of Ukraine’s Trade with the EU Countries. *Business Inform*, 3(506), 16–25. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-16-25>.

15. Мамалига, О. О. (2019). Трансформація економічної дипломатії в міжнародних економічних відносинах. *Теоретичні та прикладні питання економіки*, (1), 442–454.

16. Ремінський, М. М., & Петренко, К. (2020). Динаміка та розвиток зовнішньо-торгівельних відносин Україна–ЄС, в процесі євроінтеграції України. *КРІ*, 1–13.

17. Ситник, Н. С. (2018). Сучасний стан розвитку торговельно-економічних відносин України з Європейським Союзом. *Молодий вчений.*, (2(1)), 417–420.

18. Тараненко, М. С. (2021). Тарифне та нетарифне регулювання як інструменти реалізації економічної дипломатії України. *Інтелект ХХІ.*, (2), 34–38.

19. Федотова, Ю. В. (2019). Економічна дипломатія у системі сучасних міжнародних відносин. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. № 3. С. 16–19.
20. Чугаєнко, Ю. О. (2019). Економічна дипломатія в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю держави. *Актуал. проблеми економіки*, № 3, 59–69.
21. Шайда, О. Є. (2020). Роль економічної дипломатії у переорієнтації зовнішньоекономічного вектора України. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*, 23(8), 29–33.
22. Шаров, О. (2018). Економічна дипломатія як симбіоз науки та політики. *Міжнародна економічна політика*. № 1. С. 63–87.
23. Шостак, Л. Б. (2020). Економічна дипломатія як державний інструмент захисту національних інтересів у сфері зовнішньоторговельних відносин. *Формування ринкових відносин в Україні*. № 6. С. 26–34.
24. *Association Agreement between the European Union and Ukraine*. (б. д.). Урядовий портал. <http://surl.li/sgnmu>.
25. *Autonomous Trade Measures (ATM) Regulation*. (2023). EUR-Lex. <http://surl.li/tqqwj>.
26. *Cooperation With International Financial institutions*. (б. д.). National Bank of Ukraine. <https://salo.li/1d9baa4/>
27. *Council Decisions (CFSP) 2022/266*. (2022). EUR-Lex. <http://surl.li/tqquh>.
28. *Council Regulation (EU) 2022/263*. (2022). EUR-Lex. <http://surl.li/tqqva>.
29. *EU Assistance to Ukraine (in U.S. Dollars)*. (б. д.). EEAS. <https://salo.li/2dBF77E>
30. *EU/Ukraine Partnership and Cooperation Agreement*. (1994, 21 червня). CORDIS | European Commission. <http://surl.li/tqohj>.
31. *European Commission to establish Solidarity Lanes to help Ukraine export agricultural goods*. (2022). European Commission. <http://surl.li/tqrfv>.
32. *European Council meeting (23 and 24 June 2022) – Conclusions*. (2022). European Council. <http://surl.li/lxgfz>.

33. *European Neighbourhood Policy*. (2004). EEAS. <http://surl.li/tqozt>.
34. *European Parliament resolution on Ukraine*. (2004). European Parliament. <http://surl.li/tqoyn>.
35. Keohane, R. O. (2019). The Diplomacy of Structural Change: Multilateral Institutions and State Strategies. *Y America and Europe in an Era of Change* (c. 43–59). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429039294-3>.
36. Mindova, O. (2023). Directions of trade in consumer goods within the framework of the ftaa between Ukraine and the EU. *Intellect XXI*, (4, 2023). <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-4.3>.
37. Mytsenko, I., Sukhomlyn, M., & Yurchenko, O. (2021). Foreign Trade Relations of Ukraine with the EU Countries: State, Trends and Development Priorities. *Economic Herald of the Donbas*, (3 (65)), 81–91. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-81-91](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-81-91).
38. Nye, J. S. (2019). Soft Power and Public Diplomacy Revisited. *The Hague Journal of Diplomacy*, 14(1-2), 7–20. <https://doi.org/10.1163/1871191x-14101013>.
39. Pajtinka, E. (2016). Economic Diplomacy and the Role of Diplomatic Missions Nowadays. *Gazdaság és társadalom*, 1. <https://doi.org/10.21637/gt.2016.1.03>.
40. Petryshyn, O. O., Marhita, M. Y., & Yefriemova, K. V. (2023). Economic diplomacy and its role in ensuring economic security of Ukraine. *Juridical scientific and electronic journal*, (4), 113–117. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/25>.
41. *Product Exports and Imports to Ukraine*. (б. д.). World Integrated Trade Solution (WITS) | Data on Export, Import, Tariff, NTM. <http://surl.li/tqpqw>.
42. Ruda, M., & Mazuryk, M. (2021). Cooperation between Ukraine and the EU in the field of sustainable development: overview of perspectives. *Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*, 2021(1), 204–211. <https://doi.org/10.23939/smeu2021.01.204>.
43. Sokolova, E. N., & Yakushev, I. L. (2023). World economic diplomacy. *Economic vector*, 4(35), 9–18. <https://doi.org/10.36807/2411-7269-2023-4-35-9-18>.

44. Strange, S. (1990). *Trade and Power* - J. Jackson: The World Trading System. Law and Policy and International Economic Relations, Cambridge, Mass., Massachusetts Institute of Technology Press, 1989, 417 pp. - R. Bartlett: *Economics and Power: An Inquiry into Human Relations and Markets*, Cambridge University Press, 1989, 209 pp. *Government and Opposition*, 25(4), 524–526. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.1990.tb00402.x>.
45. *TACIS contract information – Ukraine*. (1998, 6 березня). CORDIS | European Commission. <http://surl.li/tqolz>.
46. *The EU market*. (б. д.). Trade – European Commission. <http://surl.li/tqowd>.
47. *The European Union and Ukraine*. (2023). EEAS. <http://surl.li/tqsli>.
48. *The Impact of Ukraine's Accession on the EU's Economy*. (2024). CEPS. <http://surl.li/trfjz>.
49. *Ukraine-EU – international trade in goods statistics*. (2023). European Commission. <http://surl.li/tqqrđ>.
50. *Ukraine–EU trade in 2023*. (2024). OSW Centre for Eastern Studies. <http://surl.li/tqsop>.
51. Zaiarna, N. M., Lupak, R. L., & Golubka, V. V. (2018). Realities of Ukraine's economic integration in the European economic space. *Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic sciences*, (56), 33–38. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2018-56-05>.
52. Zirovcic, D. D. (2016). Theoretical Principles of Economic Diplomacy. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2710671>.

ДОДАТКИ